

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

01

Πήλινη πρόχους στα χέρια της αρχαιολόγου Δέσποινας Χατζή-Βαλλιάνου. Περιέχει θησαυρό 322 αργυρών νομισμάτων του 2ου αι. π.Χ. Βρέθηκε κάτω από το δάπεδο ενός λαξευτού τάφου. Ανασκαφές ΚΓ' ΕΠΚΑ στη νεκρόπολη της αρχαίας Φαιστού, στη θέση Φαλαγκάρι, το 1987. Φωτ.: Αρχείο Δ. Χατζή-Βαλλιάνου.

—Εισαγωγή

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΕΥΡΕΣΗ ΚΡΥΜΜΕΝΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟ όνειρο σε πολλές κοινωνίες και σε διαφορετικές εποχές. Ο απρόσμενος και εύκολος πλουτισμός αλλά και η συναισθηματική φόρτιση που μπορεί να δημιουργήσει ένα αντικείμενο από μια παλαιότερη εποχή τροφοδοτούν τη φαντασία των ανθρώπων. «Από την αρχαιότητα η εύρεση θησαυρού συνδέεται με την Τύχη (Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*) και θεωρείται θείο δώρο (Λιβάνιος)»¹. Σύμφωνα με τη ρωμαϊκή νομοθεσία, αν δεν υπάρχει ιδιοκτήτης, ο ευρών γίνεται κύριος του θησαυρού. Ανάλογη είναι η νομοθεσία και τη Βυζαντινή εποχή. Σήμερα σε πολλές χώρες ο ευρών και ο ιδιοκτήτης του χώρου έχουν μεν δικαιώματα αλλά, όταν τα νομίσματα υπόκεινται στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, οι όροι της προστασίας διατυπώνονται από την εθνική νομοθεσία της κάθε χώρας. Όταν τα νομίσματα αυτών των συνόλων παραμένουν μαζί και γνωρίζουμε το χώρο όπου βρέθηκαν, τότε μπορούμε να τους αποσπασούμε τις περισσότερες πληροφορίες. Ανάλογα με τη μεθοδολογία που ακολουθούμε και τα ερωτήματα με τα οποία τους προσεγγίζουμε, οι θησαυροί, εφόσον συνδυάζονται με τα υπόλοιπα ευρήματα και τις ιστορικές πηγές, μάς παρέχουν στοιχεία για την ιστορία του τόπου, αλλά και για τον τύπο, τη χρονολόγηση, την προέλευση, την παραγωγή και την κυκλοφορία των νομισμάτων.

Τα σύνολα αυτά σχηματίστηκαν και διατηρήθηκαν μέχρι τις μέρες μας για διάφορους λόγους. Η αποταμίευση ήταν ένας από αυτούς. Οι άνθρωποι, για να αντεπεξέλθουν στην ανασφάλεια που τους δημιουργούσε το αβέβαιο μέλλον, συγκεντρώναν νομίσματα. Οι οικονομίες μιας οικογένειας πιθανόν να ξεπερνούσαν τη διάρκεια μιας γενιάς και να συμπεριλάμβαναν, εκτός από νομίσματα, κοσμήματα και σκεύη από πολύτιμα μέταλλα. Το κεφάλαιο των εμπόρων, τα ταμεία στους στρατιωτικούς σταθμούς και στις πόλεις, οι αμοιβές των στρατιωτών, τα ταμεία ή οι τράπεζες των ιερών διασώθηκαν πολλές φορές καθώς οι ιδιοκτήτες τους δεν επέζησαν από πόλεμο, επιδρομή, σεισμό ή άλλη καταστροφή, ώστε να επιστρέψουν και να αναζητήσουν τους θησαυρούς αυτούς. Έτσι, σήμερα μπορούμε να ανιχνεύσουμε τις κυκλοφορίες των ισχυρών νομισμάτων, το εγχώριο και το ξενικό νόμισμα, τις εμπορικές σχέσεις περιοχών και πόλεων.

Οι θησαυροί αυτοί φυλάχθηκαν σε υφασμάτινα ή δερμάτινα πουγκιά, σε πλίνα ή χάλκινα αγγεία, σε ξύλινα κουτιά ή τοποθετήθηκαν απλά κάτω από μια πλίνθο. Τα «θησαυράρια» αυτά αποκρύφθηκαν σε τοίχους, κάτω από δάπεδα οικιών, σε σπηλιές ή θάφθηκαν σε περιβόλους ιερών και άλλων δημοσίων κτηρίων.

Αρχικά τα νομίσματα των θησαυρών του αρχαίου κόσμου καταγράφονταν και ταξινομούσαν σύμφωνα με την εκδίδουσα αρχή, δηλαδή την πόλη ή τον ηγεμόνα που τα είχε εκδώσει. Τα σύνολα δηλαδή των θησαυρών διαλύονταν για να εξυπηρετηθούν ανάγκες ταύτισης και μελέτης των νομισματικών τύπων. Μετά το 1926, αφού αναγνωρίστηκε η χρησιμότητα των θησαυρών στη μελέτη της κυκλοφορίας και χρήσης των νομισμάτων, δημοσιεύτηκε ένας συγκεντρωτικός τόμος². Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, η διεθνής επιστημονική κοινότητα συνεργάστηκε για την ανασύσταση, τη μελέτη και τη δημοσίευση των θησαυρών. Αρχικά δημοσιεύθηκαν οι αρχαίοι ελληνικοί θησαυροί που εναπόκεινται σε διάφορα μουσεία ή συλλογές ή είχαν εμφανιστεί στο εμπόριο³. Αργότερα μελετήθηκαν νομισματικά σύνολα άλλων εποχών και πολιτισμών, είτε με συμβατικό τρόπο είτε με ψηφιακή προσέγγιση⁴. Η ανασύσταση και η μελέτη των θησαυρών ως νομισματικών συνόλων οδήγησε και στην αντίστοιχη μουσειακή έκθεσή τους. Έτσι, άρχισαν να εκτίθενται συγκεντρωμένοι σε δραματοποιημένες συνθέσεις και μαζί με τα «θησαυράρια» τους όταν υπήρχαν⁵.

Σημειώσεις

- 1 Γ. Στόγιας, «Πρακτικές αποταμίευσης και νομισματικοί “θησαυροί”, 4ος–15ος αι.», στο Κ. Μπουραζέλης / Κ. Μείδανη (επιμ.), *Αποταμίευση και διαχείριση χρήματος στην ελληνική ιστορία*, Αθήνα 2011, σ. 361.
- 2 S.P. Noe, *A Bibliography of Greek Coin Hoards*, New York 1925.
- 3 Δημοσιεύθηκαν στο M. Thompson / O. Mørkholm / C.M. Kraay (επιμ.), *An Inventory of Greek Coin Hoards (IGCH)*, 1973, και στη συνέχεια σε περιοδικές εκδόσεις (*Coin Hoards*). Οι εκδόσεις νομισματικών θησαυρών συνεχίζονται διαδικτυακά με τη συμμετοχή μεγάλων μουσείων και συλλογών.
- 4 Ως προς τη συμβατική μελέτη νομισματικών θησαυρών αναφέρουμε ενδεικτικά τις εξής εκδόσεις: Cécile Morrisson / Vladislav Popović / Vujadin Ivanišević (επιμ.), *Les trésors monétaires byzantins des Balkans et d'Asie Mineure*, Paris 2006. Μ. Γαλάνη-Κροίκου / Γ. Νικολάου / Μ. Οικονομίδου / Β. Πέννα / Ι. Τουράτσογλου / Η. Τσούρτη, *Σύνταγμα Βυζαντινών «Θησαυρών» του Νομισματικού Μουσείου*, ΥΠ.ΠΟ. – Νομισματικό Μουσείο, Αθήνα 2002. Ψηφιακά οργανώθηκαν προγράμματα, όπως το Oxford Roman Economy Project (http://oxrep.classics.ox.ac.uk/coin_hoards_of_the_roman_empire_project/).
- 5 Ευγενίδου Δ. / Τσέλεκας Π. (επιμ.), «*Εκ των... υπό την ρίζαν δένδρου ευρεθέντων*». *Αρχαίοι Ελληνικοί Θησαυροί στο Νομισματικό Μουσείο*, ΥΠ.ΠΟ. – Νομισματικό Μουσείο, Αθήνα 2010. Και http://www.britishmuseum.org/whats_on/exhibitions/hoards.aspx

